

Spis treści

Podziękowania	15
1. Wstęp	17
1.1. Cel pracy	17
1.2. Układ pracy	19
1.3. Źródła i metoda pracy	21
1.4. Stan badań	27
2. Rozwój archeologii w Galicji i w Krakowie w 2. połowie XIX wieku	33
2.1. Sytuacja polityczna Galicji	33
2.2. Kraków w początkach autonomii	35
2.3. Początki krakowskiej archeologii. Towarzystwo Naukowe Krakowskie	37
2.4. Archeologia w Uniwersytecie Jagiellońskim i Akademii Umiejętności w Krakowie	41
3. Dzieciństwo i młodość. Studia	51
3.1. Dzieciństwo i młodość	51
3.1.1. Rodzice. Pochodzenie i wykształcenie	51
3.1.2. Szkoła ludowa i gimnazjum. Sytuacja materialna	52
3.2. Studia uniwersyteckie	55
3.2.1. Wydział Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego	55
3.2.2. Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Jagiellońskiego	59
3.2.3. Sytuacja rodzinna i materialna. Praca nad rozprawą habilitacyjną	64
3.2.4. Uniwersytet Wiedeński	71
4. Prawnik i konserwator zabytków (do roku 1894)	73
4.1. Starania o reformę konserwatorską w Galicji. Tworzenie Gron Konserwatorów Galicji Wschodniej i Zachodniej	73
4.1.1. System konserwatorski w Galicji w 2. połowie XIX wieku	73
4.1.2. O usprawnienie systemu konserwatorskiego w Galicji	74
4.1.3. Utworzenie Gron Konserwatorów Galicji w 1888 roku	81
4.1.4. Objęcie funkcji sekretarza Grona Konserwatorów Galicji Zachodniej	83
4.2. Dalsze starania o krajową reformę konserwatorską. Zjazdy konserwatorskie	88
4.2.1. Rok 1888. Kongres c.k. konserwatorów zabytków w Krakowie	88
4.2.2. Rok 1890. II Zjazd Historyków Polskich i II Zjazd Konserwatorów Galicyjnych we Lwowie	89

4.2.3. Rok 1891. III Zjazd Konserwatorów Galicyjskich w Krakowie	93
4.2.4. Komisja specjalistów („ankieta”) w sprawie reformy konserwatorstwa . . .	96
4.3. C.k. konserwator zabytków. Komisje Akademii Umiejętności	
w Krakowie	100
4.3.1. Objęcie stanowiska konserwatora	100
4.3.2. Objazdy konserwatorskie.	101
4.3.3. Ochrona zabytków Krakowa	104
4.3.4. Ochrona zabytków kościelnych	105
4.3.5. Ochrona zabytków archeologicznych i pierwsze wykopaliska	107
4.3.6. Początki działalności w Akademii Umiejętności. Komisja Historii Sztuki i Komisja Archeologiczna	110
4.4. Publikacje. Historia sztuki i konserwatorstwo	111
4.4.1. <i>Opieka prawna w Austrii dla zabytków sztuki i pomników historycznych</i> .	111
4.4.2. <i>Konserwatorstwo dla zabytków archeologicznych</i>	113
4.4.3. <i>Finansowe zaniedbanie galicyjskich pomników historycznych</i>	119
4.4.4. <i>Kilka uwag o nowej kaplicy PP. Urszulanek w Tarnowie</i>	122
4.4.5. <i>Kamienica św. Jacka czyli „Zerwikaptur” w Krakowie</i>	123
4.4.6. <i>Führer durch die Kunstdenkmäler der Stadt Krakau</i>	123
4.4.7. <i>Przewodnik po Krakowie Józefa Rostafińskiego i O stylach zabytków Krakowa.</i>	124
4.4.8. <i>Das gemeinsame Renaissance-Grabdenkmal der zwei Grafen Tarnowski in der Domkirche von Tarnów</i>	126
5. Kustosz Muzeum Archeologicznego Akademii Umiejętności.	
Prehistoryk (1894–1904)	127
5.1. Muzeum Archeologiczne Akademii Umiejętności.	127
5.1.1. Objęcie stanowiska kustosza	127
5.1.2. Powiększanie zbiorów. Materiały z badań własnych i darów	128
5.1.3. Sytuacja finansowa Muzeum. Wizyty badaczy z zagranicy	131
5.1.4. Koncepcje muzealne	132
5.2. Komisja Antropologiczna Akademii Umiejętności w Krakowie	134
5.2.1. Władze Komisji	134
5.2.2. Członkostwo w Komisji Antropologicznej i w Akademii Umiejętności . .	134
5.2.3. Prezentacja prac i wyników badań.	137
5.2.4. Funkcja sekretarza Komisji i redakcja wydawnictw	139
5.2.5. Komisja Historii Sztuki AU.	140
5.3. Podróże naukowo-muzealne. Kontakty z archeologami	141
5.3.1. Wyjazdy zagraniczne	141
5.3.2. Kontakty z polskimi prehistorykami. Erazm Majewski i III Zjazd Historyków Polskich w Krakowie.	145
5.3.3. Erazm Majewski i sprawy rodzinne.	149
5.3.4. Karol Hadaczek. Różnice zdań w kwestiach naukowych	152
5.3.5. Marian Wawrzeniecki, Wandalin Szukiewicz, Stanisław Jan Czarnowski .	154

5.4. Podróże archeologiczne. Badania wykopaliskowe	156
5.4.1. Finansowanie badań. Główne kierunki zainteresowań	156
5.4.2. Lata 1895 i 1896. Badania kurhanów z okolic Drohobycza i Przemysła ..	157
5.4.3. Rok 1896. Poszukiwania archeologiczne w powiatach Tarnobrzeg i Nisko ..	159
5.4.4. Rok 1896. Podróż archeologiczna do Trembowli i na Bukowinę	160
5.4.5. Lata 1896–1898. Wyjaśnienia okoliczności odkrycia skarbu z Michałkowa, pow. Borszczów	163
5.4.6. Rok 1897. Badania w powiatach Trembowla i Rohatyn. Lwów	163
5.4.7. Lata 1898 i 1900. Wyprawa w okolice Tarnopola. Badania w Stryjskiem ..	164
5.4.8. Lata 1898–1904. Badania w Bilczu Żółtym, pow. Borszczów	165
5.4.9. Lata 1902–1904. Badania na Sądecczyźnie i na terenie Królestwa Polskiego	169
5.5. Publikacje. Prehistoria i historia sztuki	173
5.5.1. Charakterystyka prac	173
5.5.2. <i>A Sapohowoi Tükör</i>	174
5.5.3. <i>Doba przedhistoryczna w Galicyi</i>	174
5.5.4. <i>Kurhany w Przemyskiem i Drohobyckiem</i>	184
5.5.5. <i>Cmentarzyska i osady przedhistoryczne w okolicy Tarnobrzega i Rozwadowa nad Sanem</i>	184
5.5.6. <i>Neolityczne groby szkieletów tak zw. siedzących (Hockergräber) w Przemyskiem i Krakowskiem</i>	185
5.5.7. <i>Wykopaliska w Jadownikach mokrych i Gorzowie oraz inne ślady epoki La Tène w Galicyi zachodniej</i>	186
5.5.8. <i>Korony brązowe przedhistoryczne znalezione na obszarze ziem dawnej Polski</i>	187
5.5.9. <i>Poszukiwania archeologiczne w powiecie trembowelskim</i>	188
5.5.10. <i>Przedhistoryczna ceramika z półksiężycowemi uchami (ansa lunata vel cornuta) w Polsce</i>	189
5.5.11. <i>Fund aus Ostgalizien</i>	192
5.5.12. Prace nieopublikowane. Tablica zabytków przedhistorycznych i mapa archeologiczna ziem polskich	193
5.5.13. Publikacje z zakresu historii sztuki	196
5.6. Działalność konserwatorska. Grono Konserwatorów Galicji Zachodniej	197
5.6.1. Rezygnacja z funkcji sekretarza Grona Konserwatorów Galicji Zachodniej ..	197
5.6.2. Podróże konserwatorskie	199
5.6.3. Konserwator zabytków	202
5.6.4. Ocena działalności Grona Konserwatorów Galicji Zachodniej	204
6. W początkach kariery uniwersyteckiej (1905–1914)	207
6.1. Kraków w początkach XX wieku	207
6.2. Uniwersytet Jagielloński	208
6.2.1. Praca w Uniwersytecie Jagiellońskim. Habilitacja, docentura i profesura tytułarna	208
6.2.2. Wykłady z archeologii i ich słuchacze	213
6.2.3. Problemy z egzaminowaniem i promowaniem rozpraw doktorskich	218

6.3. Komisje Akademii Umiejętności w Krakowie	221
6.3.1. Komisja Antropologiczna – prezentacja odkryć i własnych wyników badań	221
6.3.2. Delegowanie badaczy z ramienia Komisji Antropologicznej	223
6.3.3. Redagowanie wydawnictw Komisji Antropologicznej	225
6.3.4. Nowi członkowie Komisji Antropologicznej.	225
6.3.5. Przeobrażenia Komisji Antropologicznej	226
6.3.6. Komisja Historii Sztuki i Komisja Bibliograficzna	229
6.4. Muzeum Archeologiczne Akademii Umiejętności w Krakowie	230
6.4.1. Powiększanie zbiorów. Materiały z badań własnych i dary	230
6.4.2. Pozyskanie zbiorów Zygmunta Glogera	232
6.4.3. Pozyskanie kolekcji hr. Jana Zawiszy i zabytków kaukaskich	233
6.4.4. Starania o pozyskanie zbiorów niezakończone sukcesem	234
6.4.5. Opracowywanie i porządkowanie zbiorów	235
6.4.6. Przekazanie zbiorów antropologicznych do Katedry Antropologii UJ	238
6.4.7. Idea scalenia zbiorów archeologicznych. Rozbudowa gmachu Akademii Umiejętności	239
6.4.8. Kwerendy badaczy polskich i zagranicznych. Apele o poprawę sytuacji Muzeum	240
6.5. Kontakty naukowe	242
6.5.1. Kontakty z Erazmem Majewskim. Stosunek do teorii Gustafa Kossinny	242
6.5.2. Intensyfikacja kontaktów z Erazmem Majewskim. Leon Kozłowski i młodzi adepci archeologii	246
6.5.3. Kontakty z Karolem Hadaczkim. Wzajemna krytyka prac naukowych	249
6.5.4. Współpraca z Marianem Wawrzenieckim i Bohdanem Januszem	252
6.5.5. Członkostwo w towarzystwach naukowych i udział w kongresach	253
6.6. Poszukiwania archeologiczne i badania wykopaliskowe.	255
6.6.1. Rok 1905. Początki weryfikacji grodzisk	255
6.6.2. Rok 1906. Ostatni sezon badań W. Demetrykiewicza w Bilczu Złotym. Dalsza inwentaryzacja grodzisk	256
6.6.3. Rok 1907. Program planowego badania i weryfikacji grodzisk, kurhanów i kopców na terenie Galicji Zachodniej.	259
6.6.4. Rok 1908. Weryfikacja obiektów archeologicznych w okolicach Krakowa i Bochni. Badania w powiatach Łańcut i Buczacz	262
6.6.5. 1908–1909. Badania na wzgórzu św. Bronisławy pod Krakowem i w jaskini w Kopie Magury w Tatrach	266
6.6.6. Rok 1909. Dalsze badania na terenie Galicji Zachodniej (okolice Krakowa, Chrzanowa, Tarnowa i Ropczyc)	269
6.6.7. Rok 1910. Wyprawa badawcza na tereny Wielkiego Księstwa Poznańskiego	272
6.6.8. Lata 1910–1911. Ostatni etap prac przy weryfikacji grodzisk, kurhanów i kopców na terenie Galicji Zachodniej	273
6.6.9. Lata 1911–1914. Wykopaliska w Mydlnikach pod Krakowem. Projekty badań grobowców na Kujawach i stanowiska paleolitycznego w Glinianach, pow. Przemyślany.	274
6.6.10. Nadzór archeologiczny przy restauracji zamku na Wawelu	276

6.7. Działalność konserwatorska	280
6.7.1. Grono Konserwatorów Galicji Zachodniej	280
6.7.2. Kwestia reformy galicyjskiego systemu konserwatorskiego	282
6.7.3. Ochrona dziedzictwa archeologicznego	284
6.7.4. Współpraca z urzędnikami, nauczycielami i lokalnymi działaczami w zakresie ochrony zabytków	287
6.7.5. Ochrona jaskiń galicyjskich	290
6.8. Publikacje i prace nieopublikowane	294
6.8.1. Kierunki zainteresowań badawczych. Dążenie do opracowania syntez	294
6.8.2. <i>Wykopalisko z Kęblin i ślady rzymskiej „terra sigillata” w Królestwie Polskiem</i>	295
6.8.3. Streszczenie rozprawy <i>Figury kamienne t. zw. „bab” w Azji i Europie i stosunek ich do mitologii słowiańskiej</i>	297
6.8.4. <i>Ślady siedziby człowieka przedhistorycznego z okresu paleolitu na Górze Bronisławy koło Kopca Kościuszki pod Krakowem</i>	302
6.8.5. <i>Prehistoria doliny Dunajca</i>	304
6.8.6. <i>Obraz epoki paleolitycznej na obszarze ziem Polski</i>	305
6.8.7. <i>Najstarszy paleolit na ziemiach polskich oraz inne wykopaliska odkryte w jaskini Okiennik</i>	307
7. Wielka Wojna (1914–1918) i pierwszy rok po jej zakończeniu	311
7.1. Wybuch wojny. Wyjazd do Wiednia i Szwajcarii	311
7.2. Zabezpieczenie zbiorów Muzeum Archeologicznego Akademii Umiejętności w Krakowie. Relacje z uczniami	314
7.3. Zaangażowanie w ochronę zabytków archeologicznych w okolicach Krakowa. Program działań konserwatorskich w sytuacji wojennej	319
7.4. Praca naukowa w Szwajcarii – Muzeum Narodowe Polskie w Raperswilu	323
7.5. Kontakt z Uniwersytetem Jagiellońskim	327
7.6. Sprawy Komisji Antropologicznej Akademii Umiejętności w Krakowie	332
7.7. Powrót do Krakowa	337
7.8. Publikacje	339
7.8.1. <i>Studia prehistoryczne w Szwajcarii. Część I</i>	339
7.8.2. <i>Studia prehistoryczne w Szwajcarii. Część II</i>	341
7.8.3. Praca o grodzisku w Łapczycy, pow. Bochnia	342
8. W państwie polskim. Nestor (1919–1937)	343
8.1. Uniwersytet Jagielloński. Katedra Prehistorii i Zakład Archeologii Przedhistorycznej	343
8.1.1. Nominacja na stopień profesora nadzwyczajnego i utworzenie Katedry Prehistorii	343
8.1.2. Utworzenie Zakładu Archeologii Przedhistorycznej UJ. Podział i pozyskanie zbiorów dawnego Gabinetu Archeologicznego UJ	345
8.1.3. Reforma studiów archeologicznych i nowy program nauczania	348
8.1.4. Tematyka wykładów	353

8.1.5. Wspieranie działalności naukowej studentów. Koło Prehistoryków Studentów UJ i „Pogotowie Ratunkowe Wykopalisk”	358
8.1.6. Asystenci w Zakładzie Archeologii Przedhistorycznej UJ. Józef Żurowski, Tadeusz Reyman i inni.	361
8.1.7. Prace magisterskie, doktorskie i habilitacje.	364
8.1.8. Przejście na emeryturę uniwersytecką.	369
8.1.9. Wybór następcy W. Demetrykiewicza na Katedrę Prehistorii UJ	371
8.2. Komisje naukowe Polskiej Akademii Umiejętności	373
8.2.1. Podział Komisji Antropologicznej PAU. Utworzenie Komisji Antropologii i Prehistorii, a później Komisji Prehistorycznej	373
8.2.2. Dyskusje naukowe. Stanowisko wobec polsko-niemieckich sporów na temat kwestii etnicznych w pradziejach	376
8.2.3. Postulat rozpoczęcia badań nad późnym średniowieczem i czasami nowożytnymi	377
8.2.4. Przedstawianie własnych wyników badań i patronat nad działalnością uczniów	379
8.2.5. Sprawy wydawnicze	380
8.2.6. Nowi członkowie Komisji Antropologicznej (później Antropologii i Prehistorii)	381
8.2.7. Komisja Historii Sztuki oraz Komisja Bibliograficzna. Wybór na członka czynnego PAU	383
8.3. Muzeum Archeologiczne Polskiej Akademii Umiejętności.	383
8.3.1. Sprawy organizacyjne	383
8.3.2. Awans na stanowisko dyrektora Muzeum. Rada Muzeum	389
8.3.3. Badania archeologiczne. Nowe nabytki.	391
8.3.4. Konflikt z Józefem Żurowskim	393
8.3.5. Porządkowanie, konserwacja i opracowywanie zbiorów muzealnych	395
8.3.6. Asystenci, stypendyści i pomocnicy	398
8.3.7. Udostępnianie zbiorów	403
8.3.8. Wizja krakowskiego Muzeum Archeologicznego	404
8.4. Ochrona zabytków archeologicznych w II RP	405
8.4.1. Dyskusja nad kształtem państwowego systemu opieki nad zabytkami archeologicznymi. Memoriały w sprawach konserwatorskich	405
8.4.2. Państwowe Grono Konserwatorów Zabytków Przedhistorycznych w Warszawie	408
8.4.3. Konferencje i zjazdy konserwatorskie. Stosunek do zmian w polskim prawie konserwatorskim	410
8.4.4. Praktyka konserwatorska	412
8.5. Udział w organizacji archeologii jako dyscypliny naukowej.	418
8.5.1. Odrębna dyscyplina naukowa. Projekt powołania Instytutu Archeologicznego	418
8.5.2. Obsada katedr uniwersyteckich	419
8.5.3. Sprawy Muzeum im. Erazma Majewskiego i Państwowego Muzeum Archeologicznego	423
8.5.4. Recenzje dotyczące publikacji naukowych z zakresu archeologii	427
8.5.5. Archeolodzy członkami Polskiej Akademii Umiejętności.	429

8.5.6. Kongresy i konferencje naukowe.	432
8.5.7. Odznaczenia, członkostwa honorowe, dedykacje wydawnictw, jubileusz 70-lecia urodzin	434
8.6. Publikacje	435
8.6.1. <i>W sprawie gruntownej reformy i nowego urzędzenia instytucji publicznych przeznaczonych do badań naukowych nad wykopaliskami archeologicznymi w Polsce</i>	435
8.6.2. <i>Uwagi do projektu statutu P[ra]h[ist]or[ic]znego I[n]stytutu Pr[eh]istor[ic]znego</i>	443
8.6.3. <i>Z rozważań nad potrzebami prehistorji w Polsce</i>	443
8.6.4. <i>Zarys historii Muzeum archeologicznego P.A.U. i kwestje jego dalszego rozwoju.</i>	445
8.6.5. <i>O świeżo odkrytych śladach polichromii na posągu tzw. Światowida oraz Nowe oświecenie autentyczności wykopalisk mnikowskich</i>	446
8.6.6. <i>Znaczenie naukowe jaskiń polskich</i>	447
8.6.7. Rozprawy nieopublikowane.	449
8.7. Ostatnie lata	450
8.7.1. Miejsca zamieszkania. Emerytura. Działalność charytatywna. Śmierć.	450
8.7.2. Włodzimierz Demetrykiewicz we wspomnieniach uczniów	453
9. Włodzimierz Demetrykiewicz jako archeolog. Podsumowanie	457
9.1. Zarys poczynań i cele badań	457
9.2. Badania wykopaliskowe i ich dokumentacja	459
9.3. Metody opracowywania materiałów archeologicznych.	463
9.4. Podstawy teoretyczne – wpływ archeologii ewolucjonistycznej i kulturowo-historycznej	464
10. Zakończenie	467
Kalendarium najważniejszych wydarzeń z życia Włodzimierza Demetrykiewicza	469
Wykaz źródeł archiwalnych	489
Bibliografia	493
Spis ilustracji	525
1. Ryciny zamieszczone w tekście	525
2. Tablice kolorowe na wklejkach.	531
Indeks nazwisk	533
Indeks geograficzny	543
Summary	553